

Reaktie op...

C. S. BUIZER-BRUSSÉ en G. J. CASIMIR. Emancipatie: doodsteek of injectie voor het huishoudkundeonderwijs 1 en 2. *Vakblad voor Huishoudkunde* 1(2) 43-56 en 1(3) 76-84 (1980).

Reaktie van N. H. E. Glazenburg-Huyser, I. Jongsma, G. M. Wieggers te Den Haag (namens het inspectiecollege L.H.N.O.).

De maatschappelijke aspecten van belang voor de huishoudkunde, genoemd in het eerste artikel, alsmede de knelpunten waarop het huishoudonderwijs zou moeten reageren, onderschrijven wij volledig. Onze meningen lopen echter uiteen daar waar de uitwerking van de knelpunten neergelegd is in de taak van het huishoudonderwijs.

De schrijfsters geven hun keuze als gewenste *veranderingen* aan en stellen, dat het onderwijs hiervan uit moet gaan. Wij menen echter, dat de keuze die hier gemaakt wordt *niet* een taak van het onderwijs is. Welke veranderingen ten aanzien van het huishoudelijk werk zelf, van een mogelijke verdeling, van de mate van vermaatschappelijking en van konsumentenopvoeding wenselijk zijn is een kwestie van persoonlijke keuze. Wel dient het onderwijs over deze problematiek informatie te geven, deze problematiek ter discussie te stellen, zodat het maken van keuzen mogelijk wordt.

Even verder spreken de schrijfsters over het noodzakelijke *opwaarderen* van het werk van huisvrouwen. Dit achten ook wij een zeer belangrijke taak van de huishoudkunde, die ook het werk van huismannen tot de mogelijkheden dient te rekenen. Helaas gaan de pogingen hiertoe meestal niet verder dan het naar voren brengen van het onderdeel voeding (bijvoorbeeld kooklessen in algemene technieken!) en wordt het overige werk dat voor de verzorging van jezelf, voor gezin of voor een andere samenlevingsvorm nodig is, gemakshalve maar vergeten. Het werk dat geen naam heeft, werk dat je pas mist als het *niet* gedaan wordt (prof. c. W. visser) blijft dan naamloos.

De schrijfsters zelf lijken ons deze fout ook te maken wanneer zij als gewenste verandering 'het minimaliseren van routine-matige, eentonige aspecten van huishoudelijk werk' noemden. Natuurlijk, een huishouding van nu verschilt aanzienlijk van een huishouding uit het recente verleden door onder meer mechanisatie en andere konsumptiepatronen. Een groot deel van de huishoudelijke arbeid heeft echter het karakter van persoonlijke dienstverlening en leent zich niet voor mechanisatie. Waar de grens gelegd wordt is eveneens een kwestie van persoonlijke keuze. Het is echter onjuist dit deel van het huishoudelijk werk af te doen met het te 'minimaliseren', hetgeen bij ons overkomt als *bagatalliseren* van werk dat juist opwaardering zo nodig heeft. Het werk moet immers gedaan worden en er dient voorkomen te worden dat gezegd kan worden zoals mw. Ginjaar onlangs in de Tweede Kamer hierover naar voren bracht: 'Ik ben keizer, jij bent, keizer, wie hoedt de varkens?'

We vonden elkaar echter weer in uitspraken als: 'De scheiding tussen zinvolle en niet zinvolle arbeid ligt voor ieder individueel verschillend'. Ook hier geeft dit het onderwijs de opdracht tot informatie, tot het ter discussie stellen van problematiek teneinde keuze mogelijk te maken. Dat deze discussie gevoerd dient te worden door meisjes *en* jongens onderschrijven wij van harte.

Werd in het eerste artikel het vak huishoudkunde aan de orde gesteld, in het tweede artikel beperken de schrijfters zich tot het vak huishoudkunde derde graads.

Het vak huishoudkunde is in ons land alleen te vinden in het Huishoud- en Nijverheidsonderwijs. Mede daardoor heeft vooral het L.H.N.O. veel kritiek te verduren. Het huishoudonderwijs vervult een rolbevestigende functie. Deze kritiek is terecht maar geldt dat ook niet voor het onderwijs dat huishoudkunde *niet* in de lessentabel opneemt? Werkt niet alle onderwijs, dat niet *bewust* roldoorbrekend werkt, rolbevestigend?

De schrijfters gaan in op de verborgen doelstellingen van huishoudkunde met de rolbevestigende uitwerking. Dit is wel juist, maar een verborgen leerplan met dezelfde uitwerking vinden we helaas door alle vakken van het onderwijs heen. Het is een maatschappelijk beeld dat in het onderwijs tot uitdrukking komt, wellicht het meest zichtbaar in een vak als huishoudkunde (onderwijs als reproducent van de maatschappelijke structuren).

We zijn het met de schrijfters eens wanneer zij stellen dat het vak huishoudkunde binnen het hele voortgezet onderwijs ingevoerd dient te worden. Echter de argumentering daartoe zou ons insziens uitvoeriger kunnen zijn. Waarom bijvoorbeeld niet aangehaald dat men elders dit vak zo belangrijk vindt dat men het gedurende één jaar *verplicht* stelt voor alle jongens en meisjes in de eerste fase van het voortgezet onderwijs (Skandinavische landen) of haalt men de volgende uitspraak van de Sociaal Economische Raad in zijn *Advies over de verbetering van de arbeidsmarktpositie van vrouwen* niet erbij:

'Rolbevestigende elementen in het onderwijs en de beroepsvoorbereiding die de keuzevrijheid van vrouwen en mannen belemmeren – hetgeen invloed heeft op de mogelijkheid tot deelname aan de arbeidsmarkt – moeten worden verwijderd en voorkomen. De deelname in het basisonderwijs en de eerste cyclus van het voortgezet onderwijs aan huishoudkundige vakken door jongens en aan technische vakken door meisjes kan dienstbaar zijn aan de doorbreking van de traditionele rolpatronen. Overwogen zou kunnen worden om in de toekomst te komen tot een algemeen vak, waarin technische en huishoudkundige aspecten verwerkt zijn'. (S.E.R., 1979 no. 17 dd. 5 oktober 1979, p. 31)

Eenzijds is er een duidelijke erkenning, ook door de vrouwenbeweging. Anderzijds blijft het lage aanzien van huishoudkunde bestaan. Hoe stoppen we de geruisloze terugtocht? De mogelijkheden hiertoe zijn er, stellen de schrijfters. We zijn het met hen eens dat de emancipatie-beweging de injectie tot opleving van het vak kan betekenen. Maar dan moet de huishoudkunde veranderen, zeggen zij. Akkoord, overigens heeft de huishoudkunde, als vak dat zo met de dagelijkse praktijk verweven is, zich altijd getracht aan te passen.

Hoe veranderen? Het emancipatieproces stelt wel bijzondere eisen aan de inhoud van het vak. Vragen als wát moet je geven, hoeveel uur, hoeveel jaar, op welke leeftijd. Wie geeft hierop antwoord?

Ligt het niet (mede) op het terrein van de huishoudwetenschappen en van de afdeling huishoudkunde van de N.L.O.'s zich eens over de praktijk te buigen, teneinde de leerkrachten te steunen in hun 'gevecht' om de huishoudkunde? En antwoord te geven op vragen als:

– Welke *basis*vaardigheden en inzichten zijn nodig als voorbereiding op de verzorgende rol voor de huishouding (éénpersoons, meerpersoons);

- Welke mogelijkheden zijn er om zowel het arbeidsaspect als het managementsaspect van de huishouding zodanig te verdelen dat twee of meer mensen niet alleen het werk maar ook de verantwoordelijkheid, de zorg delen, zijn nodig, wil het vak huishoudkunde aan meisjes en jongens de mogelijkheden bieden van werkelijk roldoorbrekend onderwijs.

Dit is onderwijs waar aan meisjes en aan jongens vaardigheden geboden worden, die zij buiten hun latere beroep om, in de kinderverzorging, huishouding en karweitjes in het huis en in het konsument-zijn kunnen toepassen. Daarnaast opent zich dan de mogelijkheid tot een gelijkere verdeling van keuze mogelijkheden ten aanzien van arbeid voor mannen en vrouwen buitenhuis.

En dat brengt ons op de tweede doelstelling van het L.H.N.O. Naast de doelstelling *algemene vorming* is er een *beroepsgerichte* doelstelling. Hier gaan de schrijfsters niet op in. In het verdere onderwijs kennen we de huishoudtechnische opleiding, dienstverlenende en verzorgende beroepen waarin huishoudkunde een meer of minder grote rol speelt. Waarom dan alleen het algemeen vormende aspect erkennen van het vak in de onderbouw en niet het beroepsvoorbereidende in de bovenbouw? En dat in een tijd dat de kritiek uit verschillende hoeken zich hierop heeft geworpen en het L.H.N.O. de opdracht geeft de huishoudkunde in de bovenbouw meer beroepsgericht te maken, de opdracht om te komen tot een z.g. 'harde huishoudkunde', voor een beter civiel effect!

De schrijfsters zien dit kennelijk anders. Willen zij huishoudkunde als algemeen vak dan eventueel vier jaar lang geven? Meer duidelijkheid mede aan de hand van gegevens zoals het *aantal* lessen, de globale inhoud lijkt ons gewenst teneinde de discussie over het al of niet beroepsgerichte karakter van huishoudkunde in de bovenbouw te kunnen voeren.

Samenvattend

We hebben grote waardering voor beide artikelen. Niet met alles zijn we het eens, ons standpunt wijkt met name af op het punt van taak van het huishoudonderwijs en de plaats van huishoudkunde in de bovenbouw van het L.H.N.O. Verder menen we dat te weinig onderbouwd is dat het vak op meer schooltypen moet worden ingevoerd.

Het ontwikkelen van een strategie om ook beleidswerkers hiervoor te interesseren is nodig. Een barrière hierbij is, dat ook in het onderwijs de beslissingen veelal worden genomen door mannen bij wie de noodzaak tot verandering in deze zin helaas nog te weinig wordt ingezien.

Het veld van de huishoudkunde, n.l. de huishoudwetenschappen, het huishoud- en nijverheidsonderwijs en sociaal pedagogisch onderwijs, de nieuwe lerarenopleidingen en wellicht de konsumentenorganisaties zal duidelijker een stem kunnen/moeten laten horen.

Wij menen overigens dat er te weinig naar voren gebracht wordt hoe het vak huishoudkunde veranderd moet worden en hoe het verborgen leerplan moet verdwijnen of veranderen. Wellicht in een derde artikel met als kop: 'Emancipatie: injectie voor het huishoudonderwijs'?

Naschrift van C. S. Brussé en G. J. Casimir

Het eerste kritiekpunt van de brieven-schrijfsters richt zich op het punt, dat wij verander-
Vakblad voor Huishoudkunde 2 (1) februari 1981

ingen, waaronder het minimaliseren van routine-matig werk, zouden willen opleggen. Op bladzijde 52 staat echter: 'De scheiding tussen zinvolle en niet-zinvolle arbeid ligt voor ieder individueel verschillend.' Iedereen moet zelf uitmaken wat hij/zij als routine-werk beschouwt. De huishoudkunde kan helpen die routine-matig ervaren handelingen te minimaliseren. Dat is dan een door mensen zelf gewenste verandering, niet een door ons opgelegde. Wij vinden niet, dat die taken, die mensen zelf onprettig vinden, kunstmatig opgevoerd moeten worden. We hoeven de huishouding niet te romantiseren: met liefde stof afnemen en bedden opmaken. Minimaliseren houdt geen onderwaardering voor het werk in, maar een waardering voor de persoon, die de taak uitmoet voeren.

Een tweede punt van kritiek betreft het feit, dat wij ons alleen met huishoudkunde als algemeen vormend vak bezig hebben gehouden, daarmee voorbijgaand aan de plaats van de huishoudkunde in de bovenbouw van het L.H.N.O. Wij hebben ons hierbij gericht naar de praktijk zoals wij die tegenkomen. Hoewel huishoudkunde volgens de lessentabellen tot de op de beroep gerichte vakken gerekend wordt, is alle leerstof, die wij kennen, afgestemd op de privé-huishouding. Zowel de (moderne) methoden als de NCB-methode, de units van de Landerlijke Pedagogische Centra, huishoudkunde van Wolters-Noordhoff en Jacob Dijkstra, als de examenprogramma's van NCB en L.P.C. gaan volledig voorbij aan de beroepsmatig bedreven huishoudkunde. Ook in de scholen, die wij kennen, wordt daar (nog?) weinig aan gedaan. Voor concrete informatie over ontwikkelingen op dit gebied houden wij ons aanbevelen.

Een andere overweging, die er toe heeft geleid, dat wij ons tot de huishoudkunde als algemeen vormend vak beperkten, vormt de wens huishoudkunde ook in andere schooltypen in te voeren. Het lijkt ons niet reëel om buiten het beroepsonderwijs beroepsgerichte huishoudkunde aan te bieden.

De briefschrijfsters vinden onze wensen tot verbrediging van de huishoudkunde weinig onderbouwd. Naar ons idee vormt het eerste artikel de onderbouwing van het belang van huishoudkunde voor iedereen. Wij zijn blij met concrete voorbeelden, zoals dat van Skandinavië, die ons verhaal nog extra kunnen ondersteunen.

Onze artikelen, en bijvoorbeeld ook het door onze vakgroep georganiseerde symposium over roldoorbrekende onderwijs in maart 1980, vormen een aanzet om beleidswerkers te bereiken. Het veld van de huishoudkunde zal inderdaad een verdere strategie moeten uitwerken. Vormt de inspectie, die bij dat veld niet met name genoemd wordt, daar geen belangrijke schakel in?

De volgende stap zal, zowel volgens de inspektices als volgens ons, een artikel over de concrete invulling van de huishoudkunde moeten zijn. Dat artikel zal er ongetwijfeld komen, want de ontwikkelingen staan niet stil. Wij hopen wel, dat iedereen, die het met onze uitgangspunten eens is, daadwerkelijk zal bijdragen aan de uitwerking ervan en niet aan de kant blijft staan kijken hoe wij het doen.